

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

KÖZLÖNYE.

Bizottsági felügyelet alatt szerkesztik:

TIMÁR KÁROLY és SZABÓ SÁMUEL.

Az előfizetési díjak
bérmentesen
a gazdasági egyeslet titkári
hivatalához,
a lapot illető küldemények
a szerkesztőséghez
(Kolmonostortetza 57 sz.)
czimzendők.

MEGJELEN
minden hónap közepén
és végén
legalább 1 iven.

Előfizetési díj:
1869. ápril—decemberre:
Egyleti tagoknak 1 fr. —
Nem tagoknak . 1 „ 60.

Felügyelő bizottság: Paget János elnök; Berde Áron, b. Huszár Sándor, Kócsi Károly, Mina János, Nagy Ferencz, Szentgyörgyi József.

Az „ERDÉLYI GAZDA“-ból teljes számú példányokkal folyvást szolgálhatunk.

Erdélyi gazdasági egyesület.

V. *)

Az erdélyi gazdasági egyesület választmányi ülése Kolozsvárt, június 7-én 1869.

1. A első magyar gyapjamosó és bizományi részvénytársulat egyesületünk tudakozódása folytán — alapszabályainak megküldése mellett — értesítvén választmányt, hogy bár minemű és mennyiségű gyapjút mosás és bizományképpen eladás végett elfogad, az ugy nevezett paraszt gyapjút pedig annyival inkább, minthogy annak mosatása nagyon jól szokott sikerülni és a termelőre nézve igen jó eredményt nyújt, sőt nagyobb mennyiségnél a távolabb lakó termelőknek kész a társulat kedvezőbb feltételeket szabni, mint a közel lakóknak, hogy ez által alkalom nyujtassék azoknak a termelt gyapju előnyösebb értékesítésére.

Kedves tudomásul vétetett s a gazdaközönségnek hírlapok és közlönyünk újtáni értesítése határozottatott.

2. Az országgyűlésileg kiküldött sójövédéki szakbizottság folyó évi május hó 12-kén kelt megtalálása folytán bizottság neveztetett ki tanár Berde Áron, Vagner Frigyes és Tauffer Ferencz személyökben, mely ez országos érdeklő jövédéki ügyben a szakbizottság által közölt kérdéseket illetőleg terjeszsen kimerítő véleményt választmány eleibe; s egyszersmind határozottatott, hogy a helybeli iparkamara és a bánya-, só- és erdészeti igazgatóság is kéressék fel, hogy ezen bizottmányba kebeléből egy szakértő tagot nevezzen ki, oly czélből, hogy az így kiegészített bizottmány közreműködésével a közölt kérdésekre kimerítő felelet terjesztessék az országos bizottság eleibe.

3. Olvastatott Dobokamegye állandó bizottmányának f. év május 19-én 20. sz. a. átirata, melyben gazdasági egyesületünk véleményét kéri Pest város közönségének azon — a képviselőházhoz intézett indítványára, mely szerint —

a marhatenyésztés emelése tekintetéből a tinók- és üszöknék négy éves koruk előtti levágatása bétiltandó volna. Véleményezés végett áttétetett az állattenyésztési szakosztályhoz.

4. A cukor- és szesz-adóreformok tárgyalása tekintetéből a nagymélt. m. k. miniszter ur által tanácskozás végett összehívott szakbizottmány elnöksége a cukoradó kérdésére vonatkozó tényállás felderítése tekintetéből megállapított kérdőpontokat megoldás tekintetéből áttevén, a tárgyalás folytán sajnálattal állapittatik meg, miszerint az erdélyi részekben jelenleg cukorgyárak nem léteznek s így a kitzított kérdésekre — melyeknek megfejtése gyakorlati ismereteket igényel — óhajtott megoldás nem eszközölhető.

5. Olvastatik Mosonymegye gazdasági egyesületének a folyó év július 5—8-ik napjaira rendezett aratógépversenyre meghívása, s ezzel kapcsolatban főlemlítettvén, hogy az országos magyar gazd. egyeslet a mosonyi verseny miatt július 12—13-ik napjaira tette át saját Eresiben megtartandó s jul. 5. és 6-ikára hirdetett hasonló versenyét, melyet kedves tudomásul vevén választmányunk, megbizza az elnökséget, miszerint annak idejében gondoskodjék, hogy ezen nagy érdekű gazdasági gépversenyegekben egyesületünk kellően képviselve legyen, s ily czélből szemeljen ki egyesletünk azon tagjai közül, kik az említett versenyekre leginkább megjelenhetnek, mentől többeket, a küldöttség pedig útasittassék, hogy az eredményről tegyen jelentést.

6. A n. szebeni m. k. postaigazgatóság átirata, melyben értesittetik egyesületünk, hogy a folyó év ápril havában kiadatni kezdett „ErdélyiGazda“ czimű közlönyének újságbélyeg melletti szétküldése engedélyeztetett, tudásul vétetett.

7. A sepsi-szentgyörgyi fa-iskola vezetője és felügyelője Gyárfás Sámuel jelentése, mely szerint azon gyümölcs-faiskolában mind a nemesített csemeték, mind különösen az eperfa ültetvények száma annyira nevedett, hogy nagyobb igényeknek is megfelelni képes. — Ezzel kapcsolatosan felemliti Szabó Sámuel tagtárs, hogy közelebről személyesen is meggyőződött, a sepsi-szentgyörgyi faiskolának az előadottak szerinti állásáról, mely jelentés örvendetes tudomásul vétetvén, méltánylattal emlékezik meg választmá-

*) Lásd a IV-ik közleményt a 3-ik számban.

nyunk ezen alkalommal is tanító Gyárfás Sámuel fáradhatatlan szorgalma és munkásságáról.

8. A „Haza“ magyar életbiztosító bank első üzlet évi jelentése bémutatattván, tudomásul vétetett.

9. Valzel August, magkereskedő Bécsben kiválóan jeles tarlórépa magvait ajánlván egyesületünk figyelmébe, melynek mázsája 34 frton megrendelhető; erről gazdatársaink szaklapunk útján értesítettnek.

10. Staupe Lajos Brassóból ajánlván magát minden nemű fametszvények elkészítésére, melyek netalán egyesületünk körében szükségeltetnének; tudásul vétetett, s az „Erdélyi Gazda“ szerkesztősége figyelmeztetett, hogy ha mintarajzokra lesz szüksége, ezen ajánlatot vegye igénybe.

Hivatalos intézkedések.

Földhaszonbérbeadási értesítés *).

A nagyméltóságú magyar királyi pénzügyminiszterium folyó évi április hó 25-ik napján 16670 szám alatt kelt intézménye folytán a „Budapesti Közlöny“ 1868 évi 217-ik számában közzétett „Rendszabályok“ értelmében haszonbérbeadásra kitézetnek a magyar királyi pécska-kovácsházai uradalomhoz tartozó földek, 93 részletben.

Haszonbérleti kívánók 50 kros bélyeggel és 10% bánatpénzzel ellátott zárt ajánlataikat folyó évi július hó utolsó napjáig nyujtsák bé akár Budán a magyar kir. pénzügyminiszteriumhoz, akár Pécskán az államjavak igazgatóságánál, akár bármelyik pénzügyi igazgatóságánál vagy államjavak igazgatóságánál, hol is a haszonbéri feltételek megtekinthetők lesznek. Az ajánlatban határozottan kiemelendő, hogy az ajánlattevő a haszonbéri feltételeket ismeri és azok alapján teszi ajánlatát; a zárt ajánlatok borítékán pontosan ki- teendő továbbá azon puszta-részlet neve és száma, melyre az ajánlat tétetik; nemkülönböztetve az ajánlatban betűkkel és számmal a holdankint felajánlott bérösszeg. Az ajánlattevők igazolják bérleti szakképességüket s kielégítő vagyoni állásukat. Oly régi bérlő, ki a multra nézve bérleti hátralékban van, vagy csőd, gyámság, illetőleg gondnokság alatt levők, vagy kik nyereségvágyból eredő büntetért elítéltettek, kincstári bérletbe nem bocsáttatnak. A magyar királyi pénzügyminiszterium fentartja magának esetleg szóbeli árverést is alkalmazni. Utóajánlatok el nem fogadttanak. Megjegyeztetik, hogy a termésnyiség még valamit változhatnak; a bérbelépés alkalmával azonban a termésnyiség már újra fel levén mérve, a bérlő a valóságos termésnyiségű bérletbe fog bévezettetni.

Egy jó tanács, különösen a tagosított birtokok tulajdonosaihoz.

Ha közeledünk egy rendezett birtokhoz, a legelső tárgy, melyen szemünk kedvesen akad meg, a gyönyörű fasorok, melyek azt minden oldalról környezik. Susogó lombjaikkal már távolról nyájasan bólingatnak

felénk, mintegy üdvözölve és enyhe nyughelylyel kínálva meg az érkezőt. Mily jól esik e hűs árnyakban kipihegni magát a bádgyadt útszaknak; még jobban az égető nap hevében eltikkadt munkásnak; de leginkább élvezi e gyönyört mégis maga az ültető. Ha olykor a nyiló akác- vagy hársvirágok üdítő illatával telt fasorok közt járkalva, elmerengünk a virágról virágra szálló méhek lankadatlan munkásságán, vagy gyönyörrel hallgatjuk az ágak közt szállangó fürge kis énekesek kellemes dalait; ha ősszel meggörnyedni látjuk gyümölcsfáinkat a gazdag termés alatt, s édes érzéssel nyujtunk belőle néhány marokkal a kerítés mellett esedező szegénynek: nemde a legnemesebb lelki élvel telik el keblünk a természet szépségének és áldásainak szemléletében. S miért fosztjuk meg magunkat e nemes gyönyöröktől, midőn hatalmunkban volna azokat megszerezni? Miért állanak birtokunk határai békerítetlenül, pusztán, haszontalanul, mintha nem is tartoznának hozzánk; holott kevés szorgalom és kitartással azokat széppé, kellemesé s a zsebre nézve jövedelmezővé tehetnők? Bizony, ha e kérdésekre elfogulatlanul felelünk, a szemrehányás végül nagyobb részt minket sujt.

Azonban térjünk el ettől, s tekintsük közelebbről a gazdasági faültetvényeket, azoknak hasznát, s létesítésük módját.

Szélesebb értelemben gazdasági faültetvénynek nevezhetnénk minden — a gazdaságban eszközölt — faültetést; közelebbről mégis kizárólag a gazdasági célból, a birtok békerítésére ültetett fákat értjük ez alatt. A fák nemei s ültetési módjuk szerint különböző a nevek ez ültetvényeknek. Ha egymástól kimért távolra álló, magas, sudaras erdei- vagy gyümölcsfákból vannak: fasorok; ha törpe cserjék- vagy bokrokból: élő-sövény, eleven kerítés; s van még egy harmadik változata, midőn a magas fák közeit cserjékkel ültetjük bé, a két elsőnek előnyeit ily formán mintegy egyesítvén.

A szép és ajánló kinézésen kívül, mit általuk a birtoknak kölcsönzünk, következő lényegesebb hasznokat huzzuk ez ültetvényekből:

1.) Ha az ültetés elegendő sűrű, birtokunk — legyen az rét, szántó föld avagy legelő — mintegy kertté lön alakítva, s így terményeink az emberek, de főleg házi állataink kártételei ellen biztosítvák.

2.) A legeltetést biztosan és olcsón eszközölhetjük, mert nem félhetünk, hogy marhánk most egyik, majd másik szomszédnak tesz kárt.

3.) Némileg a szélvész, viharok ellen is védik vetéseinket.

4.) Az általuk békerített téren a tenyészet dú-

*) Lásd a „Lapszemlé“-ben is.

sabb, hosszabban tartó, mert a talaj nedvességére és harmatképződésre kedvezőleg hatnak, mi leginkább a fűnővésen észlelhető.

5.) A kártékony állatok, nyulak sat. nemesebb gyümölcsfáinkat megkimélve, inkább ezekhez huzódnak; lepkék tojásaikat ide rakják, honnan könnyebben leszedhetjük, vagy pedig a kikelt hernyókat az élő sövényeken tartózkodni szerető madarak emésztik fel; mi — bár melyik esetben — gyümölcsöseink javára van.

6.) Legfőbb haszon mégis azon terményekben van, melyeket utánok nyerünk. Az ültetvények minősége szerint ilyenek: a gyümölcs, falevél, a szerszám-, épület- vagy tűzifa; melyek gyakran egyszeri élvezet — hogy úgy mondjam aratás — által kifizetik az ültetvények helyének örökös árát.

Gyümölcstermesre legtöbb esetben kedvező nálunk az év, s így legkevésbé sem félhetünk, hogy hasztalan tart árnyékot szántóföldünk szélén a gyümölcsfa; mert, mi nem terem meg alatta, megterem az bővön rajta. Az eperfa- s ennek folytán a selyemtermelés idővel nevezetes keresetforrása lesz népünknek is. Ezen fáknek is birtokunk határán köröskörül legszebb helyök volna. Végre szerszám-, épület- vagy tűzifát bármely fanem nekünk gyorsan fog szolgáltatni, mert földünk és éghajlatunk az erdei fákra nézt is nagyon kedvező. Ezek szerint bármely nemét választanók is az ültetvényeknek, a haszon megvan, csak előbb a fákat ültessük el.

Az ültetés kivitel módját a mi illeti, először meg kell határoznunk: miként akarjuk körülültetni a birtokot, s erre annak fekvésénél talajviszonyainál, vagy más kitűzött céljainknál fogva milyen fanemet választunk. Élő- különösen ollóalatti sövénynek merev tuskéinél s kemény ágainál fogva legelőnyösebb a galagonyának több faja, melyből vannak kivált Angliában mind az élősövények. Jók még erre a gyertyán, som, magyaró, fagyal, eper sat. Faszoroknak a cser, tölgy, gyertyán, szil, vadgesztenye, juhar, kőris s kivált az ákác alkalmasok; yizenyős helyekre az éger, nyár és fűznek több nemét használjuk. A faszorokat gyümölcsfákból is alakíthatjuk.

Van az itt elősoroltak közt egy fa, mely kiváló több jeles tulajdonainál fogva, pl. hogy minden talajhoz leginkább simul, az idő viszontagságait jól kiállja, gyorsan és buján nő, s a mellett fája — szabálytól eltérőleg — kemény, szívós, s így szerszámnak és tűzre egyiránt alkalmas, továbbá, mert legolcsóbban és könnyebben juthatni hozzá: hazánk kopár vidékeinek befásításánál első szerepre van hivatva. Ez: az ákác vagy koronafa, melyből ezen tulajdonoknál

fogva eleven kerítést is leghamarább, legkönnyebben, olcsóbban és biztosabban létesíthetünk. A hol érdekében áll a gazdának birtokát gyorsan és olcsón eleven kerítéssel látni el, mely egyszersmind eszköz- és tűzifa raktára is legyen: ott okvetlenül az ákácra esik a választás.

Lássuk tehát ez úttal, egy ily ákác ültetvény létesítésénél miként járunk el.

Minden fáültetésnél először csemetére s ennél fogva famagra van szükségünk, melyet vagy kereskedés útján szerezhethetünk, vagy — mi biztosabb — magunk szedjük. Az ákácfa mag érésének jele: a hüvelyek megbarnulása, mi a hogy békövetkezik, azonnal hozzá kell látni a szedéshez már októberben; különben később; ha a mag megázik, s rá fagy jó: elveszti csiraképességét. A leszedett hüvelyeket télen száraz, szellős helyen tartva, áprilisban kifejtjük s a magot megtisztítjuk. Vetés előtt való nap a tiszta magot — gyorsabb csirázás végett — forró vízbe béáztatjuk, t. i. a magvat egy rostába s ezt egy cseberre tevén, a forró vizet lassanként, egyenletesen rá töltögetjük s végül egy darab vászon- vagy ruhával bétakarjuk, hogy a kifejlő gőz a rostán keresztül jól járja át. Pár óra múlva lepedőre terítve, kellőleg megszáritjuk. Ily kezelés mellett a mag megpuhulván, nem sokára csirába indul, mi figyelmeztet, hogy a vetésnek áztatás után még azon nap bé kell következni.

Könnyebb ápolás-, szebb és erőteljesebb csemeték nyérése végett — valamint más — ugy az ákác- magvat is magágyakba vetjük. Magágyaknak lehetőleg védett, de azért szabad, gáztól és férgektől jól megtisztított, mélyen megforgatott (rigolirozott) elegendő trágyás föld kell. Sovány helyet keveréktrágyával vagy égetett gyephamuval trágyázunk meg. Az egyes ágyak szélessége 3—4 láb. Ide a magvakat kis kapával egymástól 1—1 1/2'-nyi szélességben zsinor után huzott magbarázdákba 3—6" távolra elvetjük, s fél hüvelyk vastagon földdel bétakarjuk. (Nagyban czélszerűleg alkalmazható a vetőgép). A madarak ellen s gyorsabb csirázás végett is a sorokat szalmatörekkel vagy pozdorjával bérázogatva, mindig kellő nedvesen tartjuk. 15—20 napra a mag kibúvik s néha még azon évben 2—3 láb magas csemetét növel.

Első évben a szorgalmas gyomlálás, közbe-közbe megöntözés és a sorközök tisztántartása fődolog. Té- lre polyvával vagy falevéllal takarjuk bé. 2-ik leg- fennebb 3-ik tavaszon ki lehet ültetni.

Hogy a kerítésben a kis fák, mig megerősödnének, védve legyenek, szükséges a békerítendő helyet körülsánczolni. A sáncz tetszés szerint mélyebb vagy csekélyebb lehet (mennél mélyebb és szélesebb, annál

jobb). A sánczból kikerült földet — tetejét 2—4' szélességben eltergetvén, s oldalait, hol gödrös, kiegyengetvén — legalább egy évig üledni s a lég, meleg és nedvesség egyesült befolyására érni hagyjuk. Ezen műveletnek a magelvetés első évében már meg kell történni.

A kiültetést megelőző őszen a sánczból kihányt föld tetejének közepére zsinor után egyenlő szélességben és mélységben 1 láb árkot ásunk (mi az 1, legfennebb 2 éves csemetéknek elég nagy), mely kora tavaszig a fagy és hó befolyása következtében a kis csemeték befogadására szintén előkészítettik. Minden egyes csemete számára külön gödröt is áshatunk, de az árok ásás gyorsabban megy s így olcsóbb.

Ültetéskor — melyhez kora tavasszal, sőt télen is a mint az idő és fagy engedi, hozzáfoghatunk — a munkások egy része a csemetéket ássa, más része nyesi és csomókba köti, a többi ülteti. Kiásásnál főképp a hajszálygökerek épen maradására kell figyelni. Nyeséskor a megsértett gyökreszeken kívül, a csemete ágait töben, s kis törzsét 1—1½'-nyira rézsut jó éles késsel messük el; mi szükséges, mert tapasztalás szerint, a nyesetlen kiültetett fa ágainak egy része elszárad, mert ezek nincsenek arányban a megnyesett gyökérrészekhez. A megtisztított és kévékbe kötözött csemeték gyökereire azonnal földet kell hányni.

Közvetlen az ültetéshez legkevesebb három ember kell. Egyik a csemete gyökerét az árokba elhelyezvén, a másik rá egy lapát nyers földet hányni, mire az első megrázogatja a kis fát, hogy a gyökök közei megteljenek; azután újra föld jöven rá, jól megtapossa, s ezt ismételvén, míg a fa előbbeni mélységig nem jut a földbe, átadják a harmadiknak, ki egy kapával kétfelől kis árkot húz végig a fasor mellé, melybe a víz öszszefolyhasson.

Hány sor fát és mily sűrűn ültessünk: tetszünkől függ. Ha kettős sorban egymástól 1 egész 2 lábnyira ültetjük körül földünket, kerítésünk elég sűrű, s fánk néhány év múlva bővében lesz. De kettős sorültetéshez a sánczból kihányt földet legalább 6 lábnyira kell elteríteni, mivel a két sor közt legkevesebb 3' tér hagyandó; az ültetést pedig itt az u. n. hármas kötés szerint intézzük vagyis: az első sor minden két fája közé a második sorból essék egy, hogy a lég és világosság szabadabban járhasson, a kerítés pedig zártabb legyen. Egy sorral is nagyon sűrű lesz kerítésünk, ha az 1—2'-ra ültetett csemetéket a 2-ik, vagy — jobb gyökképződhetés végett — a 3-ik tavasszal töben levágjuk, mert ekkor számtalan tőhajtást bocsátanak.

Ültetés után néhány hétre, ha egy pár eső érte,

vagy a nap meglazította (felszivta) tövükön a földet, rendre meg kell taposni. E mellett első évben nincs más tenni való, mint a szorgalmas kapálás, tisztántartás, vigyázzán, hogy tövüktől legalább két lábra semmi miveleti növény, vagy gyom ne legyen. Huzamosabb szárazságban egy-két jó öntözéssel sokat segítünk megfogamzásukon. A következő években néha megkapálgatjuk s a kiszáradtak helyébe másokat ültetünk. A 4—5-ik évben, hogy a fent említett káros gyökshajtások földünket el ne lepjék, a fasorok belső oldalán, az ültetvényektől 2—3'-ra hosszában egy 3'-nyi mély sánczot kell húzni, mely a gyökshajtás terjedésének gátot vessen. Ez elkerülhetlenül szükséges, különben a netán fősvénység- vagy hanyagságból eredt, elmulasztás károsan fogja magát megboszulni; mert az ákáczejövések később úgy ellepik földünket, hogy nem győzzük kiirtani.

Ez egyszerű, könnyű s a mellett olcsó módja az ákáczerítés ültetésnek. Könnyű és olcsó mondom, mert a két árokásást leszámítva, a magvetés, csemeték ápolása, kiásása, megnyesése és elültetése nem nehéz munka anynyira, hogy ha két ember ássa, egy nyesi a fácskakat, három pedig az ültetésnél foglalkozik: naponként 5—6 százat elültetnek, mi 1'-ra ültetve kettős sorral 40—50', egyes sorral két oly hosszú sort ad. Legköltségesebb az egész munkánál a két sánczásás; de ezeket ősszel, egyéb munka végeztével, vagy télen, ha az idő és fagy engedi, szintén jutányosan vitethetjük véghez anynyival inkább, mert a belsőt a 4—5 első évben az ültetés után bármikor nem késő ásatni. Sőt vannak idők, midőn a cselédséggel éppen efféle munkát kell dolgoztatnunk.

Az ákáczerítés tehát olcsón és biztosan létesíthető s mégis gyorsan növe és igen jó fát ad. Mi tartja tehát vissza tőle gazdáinkat; miért állanak tábláink pusztán, idegenszerűleg? Vizsgáljuk mik lehetnek ennek okai. Némelyek nem szeretik, hogy a fák árnyékot vessenek földeikre, mert ott nem terem semmi. Ez igaz némileg, ámbár az ákác gyér lombzatánál fogva nem tart nagyon sűrű árnyékot; de — ha egyébnek nem — használjuk kaszálónak azt a 2—3°-nyi tért, hová az árnyék esik; a fű — mire szintén nagy szükségünk van — rajta megterem, a hely pedig nem vesztegel haszontalanul. És aztán másfelől kihagyod számításodból édes gazdám! azt a jelentékeny számú ölfát, mit csak egy 40—50 holdas táblának két sorjával ültetett, 10—15 éves, s már czombnál vastagabb fákat szolgáltató ákáczerítése ad. Mint fentebb mondtam, egy ily vágás által kikapjuk az egész ültetvény helyének árát. Mások félnek a fáktól, mert elveri róla búzájokat a veréb. Szegény ve-

réb! hát azon 2—3 héten innen és túl — míg a búzaérés tart — mivel élsz? Megtisztítod ugy-e fáinkat a cserebogaraktól, melyeket különösen szeretsz, és a hernyóktól, melyek miatt egyfelől az idén sem lesz semmi gyümölcsünk, s mégis az emberek kiirtásod felől gyakorlati módokról gondoskodnak és panaszzolják azon néhány marok búzát, melyet elpusztítasz. De hiszen most nincs fa tábláink körül s mégis veri búzáinkat a veréb. Hanem legyen, ne ültessünk ezért fát, az élőfakerítésekről veréb veri el a búzát, azok nélkül pedig, vihar hordja el a havat s kifagy a vetés. Melyikben van most nagyobb haszon? Sokan nem ültetnek fát, mert sok munkával jár, drága a napszamos, nem fizeti ki magát. Ezek is rosszul számítanak. Most, midőn oly aggasztó mérvben hág a fa ára, hogy 10—15 frt öle ott is, hol ezelőtt 6—8 frton vették, ott ne fizetné ki magát a faültetés, főleg oly fanemmel, mely minden 10—15 év alatt fejsze alá jöhet s a mellett kemény és jó tűzifát ad. Ha a költségesebb munkákat ezen miveletnél — a mint lehet is — kevesebb munka idején vitetjük véghez: tőkénk, melyet a birtokba ily módon ruházunk, az első vágás által meg lesz térítve.

En gazdáink idegenkedését a faültetésektől abban látom, mert nálunk nem igen látják senkitől nagyban alkalmazva s így nagyjából ismeretlenek is hasznaival; mert különben lehetetlen, hogy a legéletrevalóbb és gyakorlati gazdától követett eljárást ne karolnák fel.

Az ipar fejlődésével, az építkezések szaporodásával — még erdős vidékeinken is — naponként érezhetőbb a fa mennyiségnek sajnos csökkenése; mely ha folyton így tart, a nélkül, hogy a kivágottak helyét új ültetvényekkel pótolnók: legszebb erdeinknek maholnap csak helyét találjuk. S mit mondjunk a Mezőségről, hol legégetőbb a fa hiányának szüksége? A mindennapi kenyérnél becsesebb ott a fa, s éppen azért különös gonddal kellene még nagyobb mérvben felkarolni és ültetni úton-útfélen az ákácot, melyet Isten — úgy látszik — éppen az oly fátlan vidékek számára teremtett. Ha itt minden gazda telkét és földjeit körülültetné, minő más tekintete lenne e most kietlen vidéknek, s elegendő tűzifa dolgában a gazda nem lenne kényszerítve legdrágább trágyaanyagát: a szalmát égetni el; az útas pedig nem nyelné azt az orrtekerő, kiállhatlan füstöt, mit a gazdaság legbecsesebb kincse: a trágya feltüzelése — talán boszúból, mivel nem ő van e célra rendelve — oly könnyen idézőleg okoz.

Ültessük hát birtokainkat körül; fásítsunk bé minden talpalatnyi arra való tért, mert, ha mi nem is érnök örömét, fiaink és unokáink ezerszer fognak áldani érte.

Farkas Albert.

A zöldoltás, kiválólag a szőlőtőre alkalmazva.

Ha igaz, hogy a nemes gyümölcsfajok bősége és elterjedtsége csalhatatlan mértékeül szolgálja népek művelődései, valamint erkölcsi érettségi fokának megismertetésére, nem lehet helytelen azon állítás sem, hogy egy általános és könnyen eszközölhető növény-nemesítési módnak terjesztése a haladás igen értékteljes vívmányaként tekinthető. Mint hogy pedig ezen új nemesítési mód biztonságának alapja a tudomány legújabb előhaladásából magyarázható, és alkalmazhatása az egész magasabb növényzetre kiterjed: nem túlzunk, ha a gyakorlati tudomány sikerei és vívmányai iránt oly fogékony korunkban, a zöld oltásnak a civilizáció és nemzeti jólét emeltyüi között helyet engedünk.

Oltásnál a siker oka a még tevékeny, képzékeny, azaz meg nem fásult sejtek többé kevésbé tökéletes, állandó érintkezéséből magyarázható; ezen tapasztalásból még azon következtetést is lehet vonni: hogy rokonfajú növényrészeknél az őszszenövés annál biztosabban sikerül, minél kevesebbé fásult el az érintkező váglap, azaz mennél kevesebb tétlenné lett sejtetekkel bír az; a mibőlismét igen világosan az következik: hogy hasonnemű, vagy legalább rokonnövények részei annál könnyebben köttethetők össze nemesítés által, minél kevesebbé elfásulvák az érintkező lapok sejtjei.

Pécs vidékén emberemlékezet óta gyakoroltatik már a zöld oltás. Dr. Szabó Dávid is leírja és melegen ajánlja a szőlő zöld oltását az ő 1855-ben kiadott „okszerű bortermelés hegyaljai kézikönyve“ című jeles és tanulságos munkájában. Magam is évek óta gyakorlom, bár fáradozásaim sikere nem mindig volt kielégítő, ez egyszerű oknál fogva, mivel nem voltam képes azon előítéletől szabadulni: minél fogva azt tartám, hogy szükséges mind a vad alanynál, mind pedig a nemes galynál bevárni egy bizonyos érettségi fokot, és csak annak beálltával kell a nemesítéshez fogni; már pedig éppen a sejteknek ezen elfásulásában rejlett előbbi kísérleteim sikertelensége.

Támaszkodva a fentebb említettem okszerű elméleti következtetésre, neki bátorodtam a tavali év május közepén, midőn a szőlőtő hajtása arasznyira megnőtt, és számtalan kísérletet tettem a meg nem fásult új szőlőhajtásokon; június havában pedig folytattam azokat különféle gyümölcsfajokon és más növényeken is, és pedig almán, körtén, cseresznyén, rózsán stb., melyek mint alany és oltógaly nem megfásult ugyan, de nem is igen lágy állapotban alkalmaztattak.

A sikerült 1867-iki kísérletek által bátorítva nagyobb mérvben folytattam azokat 1868-ban május első harmadától kezdve június közepéig, s ime azon örvendetes eredményhez jutottam; hogy csaknem valamenynyi zöld oltásomat megeredni láttam.

Solanum és dohányfajok, rózsa, őszi- és kajszi barack, mandula, cseresznye kísérlet alá vetve, százankint megeredtek, szóval a mit az elmélet ígért, mindaz gyakorlatilag igazolva lön, úgy, hogy az 1868-ki őszszel százankint értékesíthetni lesz gyönyörűségem oly csemetéket, melyeknek alanya még tíz hó előtt mag vala.

— A ki egy éles tollkésnek vagy oltókésnek, továbbá fehéritetlen fonál, pamut vagy hánccsnek birtokában van, az tökéletesen fel van szerelve a zöldoltás műtételéhez.

Az említett feltételek közül szándékosan hagytam ki az oltó kéz ügyességét, mert többeknek barátaim közül, kik azelőtt soha sem foglalkoztak oltással, tökéletesen sikerült emez először megkísérlett műtét. Ezen feltűnő eredmény annál természetesebb, mert a zöldoltásnál az összeillesztendő véglapok nem megfásult, hanem csakis tevékeny, őszenövésre alkalmas sejteket nyujtván, az őszenövés még az esetben is lehetséges, ha talán az összeillesztendő véglapok nem is a legtökéletesebben lennének előkészítve; mert feltéve hogy az érintkező lapok között az őszenkötés után is több ponton hézagok volnának észrevehetőek, még ez esetben is elégséges az egyes helyeken sikerült tökéletes érintkezése a lapoknak, az őszenövésre, ez a természetes oka a zöld oltás sikerülésének miután a z érintkező lapok nem tartalmaznak elholt, fásult sejteket, — mint az más nemesítési módoknál történik.

Késsel és alkalmas kötőszerrrel ellátva kiválasztjuk az alanyul szolgáló hajtást, melyet nemesíteni akarunk, ezt leveleitől és mellékajtásaitól megtisztítva azon a helyen, a melyen sem fiatal és éretlen, sem pedig már tán megfásult, harántékosan egy egészséges rügy fölött $1\frac{1}{2}$ hüvelyknyire levágjuk és behasítjuk késünkkel anynyira, hogy a hasítás alsó része a rügy közelében végződjék.

Következik a nemes galy előkészítése, melynek vastagságát a béoltandó alany átmérője határozza meg; ha kiválasztottuk az alkalmasot, azt a rügyön fölül $\frac{1}{4}$ hüvelyknyire elvágjuk, a rügy alatt pedig a béoltandó galyat ék alakjába faragjuk ki, a mely ék azután az alany hasadékába illesztetik, melynek két ága viszont fonállal a béoltott ékhez hozzá szorítatik. Minthogy az alany hasadék $\frac{1}{3}$ hüvelykkel hosszabb az éknél, ez pedig a hasadék legfenekébe van béillesztve, a hasított alany felső részei mintegy $\frac{1}{4}$ hüvelyknyire magasabban állanak a béillesztett rügynél, a mely körülmény a kötelék tartósabb alkalmazására és biztos megfogamzására szükséges.

Ákár fonállal, akár hánccsral tekerjük körül a nemesítést, nem szükséges ezen tekervényeket fölötté sürűen alkalmazni, nem az levén a célja a kötözésnek, hogy az őszenkötött részekbe egyszersmind a légbéhatását is gátoljuk, hanem egyedül biztosított érintkezése és állandó őszenzetartása a véglapoknak. Lúdtollnyi vagy irón vastagságú nemesítéseknél egy fél rőf hosszú fonál elegendőnek bizonyul. A fonál végeit csomóba vagy csatra kötni szükségtelen, elég azokat hüvelyk és mutató ujjaink között őszenesodorni, könnyebb levén ugy azt a sikerült műtét után levenni.

A további bánásmód az új nemesítéssel a szokottra szorítkozik, a t. i. tisztán tartására a vadhajtásoktól. Kevés nappal a műtét után megitélhetni annak sikerét.

Ha az alany vagy a nemes galy kelleténél fiatalabb volt, a beékelt nemes rügy rövid időn elszárad; ha ellenben érett volt, a nélkül, hogy elfásult volna, akkor megtartja elevenségét, mi a műtét sikerülését jelenti; ámbar ez esetben nem fog a nemes rügy 8—10 napnál előbb megdagadni és kihajtani, minthogy a szándékosan választott, sarjadásra még éretlen rügy elérte ugyan az odanö-

véshez szükségelt érettségi fokát, de magasabb fokát értségének, melynél fogva képesítettik a sarjadásra, csak új helyén érendi el; annál is inkább, minthogy ezen képességre az anyacsemétén hagyatva is hasonlólag csak később érett volna meg.

A zöld oltási műtét után a nemes rügy 8—14 napmulva sarjadzik, sőt ha a nemesítésre hidegebb időjárás áll be, még később is; csak a szőlőtő tesz ebben kivételt gyors növésénél fogva, mely a legtöbb esetben 8—10-ed nappal a nemesítési műtét után zöld hajtást mutat.

A nemes rügy kihajtása után nem tanácsos tüstént az új oltványt kötelékétől megszabadítani, megtörtéven gyakran, ha sikerült is a műtét, hogy az őszenövés még nem általános, és ily esetben könnyen megesik, hogy a nap hősege által kiszáritva, az új oltvány tönkre jut. Ha a kötelék által az oltványon bevágás történnék, minekelőtte az új sarj legalább 1 hüvelyk hosszúságát elérte volna, szükséges, hogy meglazítsuk azt, a nélkül azonban, hogy azt még eltávolítsuk.

A zöld oltás különös előnyei: a) Alkalmazhatása csaknem az őszen növényzetre kiterjed, és május közepétől egész az ősz kezdetéig a legjobb sikerrel gyakorolható. b) Nincsen kitéve a zöld oltás sem a szél, sem bármi erőszak által okozott törésnek, mivel nem találkozáván sem az alany, sem a nemes galy véglapján elfásult sejtek, az őszenövés az összeillesztett lapok egész terjedelmében megtörténhetett, minélfogva törésről itt szó sem lehet. Ha mindamellett külérszak által a zöld oltványon törés eszközöltetnék, ez annak bizonyára bármely részén inkább fog történni, mint az őszenforrási helyen, holott azt a régiebb megfásult oltógalyakkal eszközölt oltási módoknál gyakran tapasztaltuk; ámde ezeknél a tökéletes őszenforrás csak a körületen, a hol a héjnak tevékeny sejtjei érintkeznek, történnhetett, míg az egészen elfásult s ennélfogva elhalt központi területen érintkezés igen, de őszenforradás évek után sem történnhetett. Ez az oka, hogy az illetén oltványok külső erőszak, főleg szelek által gyakran kitéretnek, miért is kurtítás és karózás által szükséges azokat olyatén balesetek ellen védeni.

A zöld oltásnak azonban legnagyobb értékét a faiskolákban látjuk; ugyanis több fajú gyümölcsfát, u. m. őszi barackot, sőt kajszit barackot a magvetéstől számítva nem egészen egy év alatt, mint kész nemes csemétéket lehetvén értékesíteni; mert ki manduláját novemberben elvetette, annak kelését a rákövetkező májusban zöldolthatja, és jövő októberben mint 1—3 láb magas nemes redély fát használhatja. Hasonlóképp ajánlja magát könnyen kivihetőségénél fogva a zöld oltás más gyümölcsfa fajoknál is. Ha 2—3 éves körte vagy alma magkelést kora tavaszkor a föld felett elvágunk, és a zöld sarjából a legerősbiket meghagyjuk, s azt május közepén néhány hüvelyknyire a föld felett zöld oltjuk, erőteljes oltványt nyerünk, mely legalább egy évvel hamarabb átültethetővé fejlődik, és fog értékesíthetvén, mint a régiebb mód szerint oltott, vele egy idős csemete. d) De legbecsülhetlenebb hasznót ígér a zöld oltás a szőlőtő nemesítésénél, mert általa egész szőlőültetvényt a legrövidebb idő alatt egy tet-szés szerinti más jobb nemesebb fajra lehet átváltoztatni.

Ha nem tagadhatjuk, hogy boraink értéktelenségének és a kivétel hiányának főoka azon értéktelen fajok vegyületében rejlik, melylyel szőlőhegyeink legtöbb része béültetvék, igen könnyű bélélni, s meggyőződni arról, hogy mily roppant horderővel bíró vivmány bortermeleinkre nézve oly nemesítési módszernek birtokába juthatni, melynél fogva képessé válnak silány vegyületű fajokkal béültetett szőlőhegyeiket a legrövidebb idő alatt, még pedig lehető kevés költséggel, egy tetszés szerinti értékteljes p. o. riesling, burgundi, sárfehér, furmint, szerémi zöld, kadarka stb. ültetvényre átváltoztatni.

(Bor. füz.)

Entz Ferencz.

T Á R S A L G Ó.

Egy pár észrevétel a „gyümölcsfa szaporítás“ czimű czikkre.

A nemes gyümölcsfának dugványok által szaporítását ajánlja F. G. az „Erd. G.“ 4-ik számában; a modor, az eszme nem új. A mult század pomologjai: Christ, Duhamel és Diel szintén felemlitik munkáikban, de nem tanácsolják. Napjaink pomologjai is felhozzák csak mint curiosumot, s nem mint komoly dolgot; de nincs nyoma, hogy az évenként tartani szokott pomolog congressusokban francia, vagy német földön, ez az eszme felhozott, anynyival kevésbé tüzetes tanácskozás tárgya lett volna. Pedig ha czélszerűsége, s előnyösége a tapasztalás által csak némileg igazolva lenne, figyelmüket bizonyosan ki nem kerüli.

A chinaiak nemes gyümölcsfaikat bujtással szaporítják, s ily módon eléállított ültetvényeik éppen nem nem lepték meg az europai utazokat; a kik kísérleteket tettek is, miután ezen uton rövid életű s idomtalan fákat nyertek, felhagytak vele. Az analogia útján merem következtetni, hogy a dugványozás se vezetne még a sikerülés esetében is, kedvezőbb eredményre.

Régebben magam is tettem a dugványokkal kísérletet; az utolsó aprólékosságokig megtartottam a vett instructiot: nem értem czélt vele. Két éven át ismételt vesződés után két nyomoru csemetét nyertem, mely rövid sinlődés után tönkre ment, míg a szokott modorban tett nemesítések vigan megeredtek, s viruló fákká fejlődtek.

Azonban sem az indítványozó urat, sem az újság vágyó közönséget nincs szándékomban diszgulálni; a lehetséget se hozom kétségbe: a természet kincstára kimerithetlen. Ám kísértse meg, a kinek kedve jó hozzá, az eredményekben fogja lelni igazolását vagy elítéltetését.

Csak két észrevételt teszek az indítvány lényegét illetőleg:

1.) A gyümölcsfa nemesítés technicája az oltó eszközök s szerszámok tökéletesedése s javulása következésében napjainkban anynyira könnyítve, s ennél fogva a munka sikere anynyira biztosítva van, miszerint alig látszik szükségesnek, egyszerű s biztosan czélra vezető eljárásainkkal az oltás körül felhagyni, s egy a tapasztalás által ki nem próbált módhoz folyamodni. — Elvárnám, míg szakférfiak, vagy természetbuvárok kísérleteire a tapasztalás is reá nyomja a maga piros vagy fekete pecsétjét.

2. Részemről még a sikerülés esetében se cserélném fel sem a magonczozás, sem a vad törzsbe oltás rendszerével. Már a nemes magonczozás útján nyert gyümölcsváltóványok körül is arra a tapasztalásra jöttem, hogy finomabb szervezetük miatt hamar pusztulnak, s számosabb

csapásnak vannak kitéve. Van okom feltenni, hogy a nemes galyak dugványozása által nyerhető gyümölcsfákban még tartótlanabb, sőt éppen nem is életképes generatit fognánk nyerni, mely alig fogná termelőit túlélni: gyümölcstermelé sünknek tehát inkább hátrányára, mint előnyére válna. E részben is előre, nem hátra kell mennünk. N. F.

Országos pomologiai muzeum *).

1) A magyar gazd. egylet kertészeti szakosztálya kebelébe fogad kültagokat is, kik hat évről hat évre évenkénti 5 frt lefizetésére, csupán a pomologiai muzeum czéljaira, kötelezik magukat, s kiknek e belépés alapján a szakosztályba, jogában álland a szakosztály tanácskozásaiban részt venni; azonban a szakosztálynak az igazgató választmány irányában eddigi viszonya ez által nem változik, vagyis a szakosztály ezutánra is csupán véleményező és végrehajtó testület marad, a melynek véleményét csakis az igazgató választmány helybenhagyása emelheti érvényre.

2) A pomologiai muzeum munkálkodásainak tárgyát illetőleg: azt csupán a gyümölcstészett képezendi, és pedig mindenek előtt első sorban a Magyarországon termett mindennemű gyümölcsöknek plasticus alakok, szines rajzok s tudományos leírások általi ismertetése, s egy pomologiai könyvtár felállítása. Ez utóbbira nézve egy összeállítást készíteni, továbbá a muzeum kezelésére vonatkozó eljárásra, ugy szintén a megválasztandó muzeum kezelőnek munkaköre és fizetésére vonatkozó javaslat kidolgozásával, valamint a már egyelőre szükséges helyiség kiszemlésével is dr. Entz Ferencz, Girókuti Ferencz és Kodolányi Antal bizattak meg, — a plasticus papirmaché gyümölcshalakoknak hol, ki által, mily áron és mi módon leendő készítése végett pedig a szükséges után tudakozódás megtételére Entz Ferencz ur kéréstett fel.

A keszthelyi országos gazdasági felsőbb tanintézet.

Az intézet czélja. A keszthelyi orsz. gazdasági felsőbb tanintézet czélja: a gazdasági pályára készülő ifjakat, mint leendő birtoktulajdonosokat, bérlőket vagy gazdatisztekot, jövő hivatásukra korszerű tudományos szakképzéssel a gazdaság minden ágában alaposan előkészíteni, s e mellett az erdőszet főbb elveivel megismertetni.

Főfelügyelet és igazgatás. A keszthelyi orsz. gazdasági felsőbb tanintézet a vele kapcsolatban levő földmives iskolával a m. k. földmivelés, ipar s kereskedelmi ügyek Minisz-

*) Lásd a „Lapszemle“ ide vonatkozó részét.

teriumának főfelügyelete alatt áll. Az intézetet közvetlenül igazgatja és vezeti az igazgató, kinek elnöke alatt tanácskozik és határoz a tanári testület a tanulók felvétele s a bizonyítványok kiállítása felett, továbbá a tanítást illető minden ügyben, valamint a jelentékenyebb fegyelmi esetekben is.

Tantárgyak és a tanítás segédeszközei. A keszthelyi orsz. gazd. felsőbb tanintézetnél a következő tantárgyak adatnak elő, u. m.

A) A l a p t u d o m á n y o k.

Menynyiségtan és gazd. kiszámítások,	Állatboncz- és élettan, Növénytan, növényboncz- és élettan, Ásványtan és földisme, Nemzetgazdaszat alapvonalai.
Természettan és általános géptan,	
Éghajlattan,	
Általános és földmívelési vegytan,	
Gazdasági állattan,	

B) S z a k t u d o m á n y o k.

Talajisme és általános növénytermelés,	Ló- és sertésenyésztés, Gazdasági gép- és eszköztan, Gazdasági bérendezés- és kezeléstan, Gazdasági számvitel és becsléstan, Kertészet és szőlőmívelés.
Különleges növénytermelés és rétmívelés,	
Általános gazd. állattenyésztés,	
Szarvasmarhatenyésztés,	
Juhtenyésztés és gyapjuisme,	

C) S e g é d t u d o m á n y o k.

Állatgyógyászat alapvonalai,	Gazdasági építészettan, Gyakorlati mértan, Rajzgyakorlatok.
Erdőszettan alapvonalai,	
Gazdasági iparüzlettan.	

A tanítás segédeszközeit képezik: a mér- és természettani készülékek; a vegytani műhely, állattani, állattenyésztési és gyógyászati, továbbá növény-, ásvány-, eszköz- és gépgyűjtemények; az intézeti könyvtár és a jól felszerelt olvasóterem.

Gyakorlati útmutatásra szolgálnak: az intézet saját gazdasága; fűvesz, zöldség és gyümölcsfa-kertje; különösen pedig gróf Festetics Tasziló urnak engedelméből — a gyümölcs- és minden egyéb fanemekben gazdag grófi kert; az uradalmi jeles gazdaságok, kitünően vezetett ló-, szarvasmarha- és juh-tenyésztéssel; s a terjedelmes erdők. Azon ritka természeti előnyöknél fogva, melyekkel az intézet vidéke a szőlőmívelés üzletére bir, ennek előmozdítására ugy az elméleti mint a gyakorlati oktatás útján hatni, az intézet szinte kiváló feladatául tekintti.

A tanfolyam két évre terjed; a tanév october 1-én veszi kezdetét.

Felvételi feltételek. A ki az intézetbe felvétetni akar, tartozik kimutatni:

1-ör, a) jó sikerrel végzett nyolcz gymnasiumi vagy hat reáliskolai osztályt; ide sorolható minden felsőbb tanodán végzett tanfolyam.

b) jó erkölcsi magaviseletét,

c) hogy életkorának 17-ik évét bétöltötte,

d) hiteles bizonyítványt legalább egy a gazdasági gyakorlatban töltött évről.

2-or. Mindazok, kik az előbbi pont a) betűje alatt megkivánt tudományos előképzettséget kimutatni nem képesek — a menynyiségtan, természettan, természetrajz s vegytan alapvonalaiból felvételi vizsgára kötelezvék; de ezen utóbbihoz csak olyanok bocsáttathatnak, kik legalább hat gymnasiumi vagy négy reáliskolai osztályt végeztek.

3-or. A felvétetni kívánkok tartoznak a szülők vagy

gyámok azon írásbeli nyilatkozatát is bémutatni, mely szerint nekik az intézet látogatását megengedik és a belépőt az intézetnél töltendő idő alatt a szükségesekkel ellátni képesek.

4-er. Oly nagykoru és önálló férfiaknak, kik a gazdasági téren több évi gyakorlati foglalkozást kimutatni képesek, az elővizsgálat a tanári testület által elengedtetetik.

A béiratás és az elővizsgálatok határideje. A felvételi béiratások october 1-ső napjaiban történnek; félév közben felvétel nem történik. — Az elővizsgálat letételére kötelezettek tartoznak már september 25-éig írásban jelentkezni, és october 1-én okvetlenül személyesen megjelenni.

Tan- és ösztöndíjak. Az orsz. gazdasági felsőbb tanintézet minden hallgatója 30 forint tandíjat fizet. Ezen öszszegből 15 forint legott a béiratásnál, 15 forint pedig legkésőbb az első félévi vizsga előtt fizetendő le. A szegényebb sorsu tanulók jó előmenetel, példás szorgalom és magaviselet következtében az említett tandíj két harmadától a tanári kar ajánlatára felmentetnek. — Az orsz. gazd. pénzalapból jelenleg évenként négy ösztöndíj van két-két száz forintjával megállapítva, továbbá magány alapítványok útján szinte több száz forint; ezek között egy száztizenhét frtnyi ösztöndíj, tüzetesen egy szorgalmas helvét hitvallásu tanuló számára.

Szállás és élelmezés. Az intézeti növendékek szállás és élelmezésről magok godoskodnak Keszthely városában.

Fegyelmi rendszabályok. Ezek az intézetbe felvett hallgatónak béiratás alkalmával kézbesitetnek, és minden hallgatót szigoru ahhoz tartásra köteleznek.

Vizsgák és bizonyítványok. Minden félév végén vizsgálatok tartatnak, melyek sikeréről az intézet hallgatója fél-évenként bizonyítványt nyer.

Az egész tanfolyam sikeres bevégezése után végbizonyítvány adatik ki az öszszes e tanintézetnél hallgatott tanulmányokról*).

Vidéki Levelezés.

Közlemények, a küküllőmegyei gazdasági egylet igazgató-választmányának 1869 junius 6-án Dicső-Szentmártonban tartott gyűléséből.

59). A megyei bizottmány átteszi, a m. k. pénzügymiszteriumnak idei 2734 sz. alatt az adórendszer állandó megállapítására előterjesztendő törvényjavaslat kidolgozásának előmunkálatai s illetőleg: statistikai adatok szerzése tárgyában küldött leiratára hozott azon végzését, hogy a statistikai adatok gyűjtésében a tisztség a pénzügyi közegeknek segédkezzék, de nem remélhetvén csupán a pénzügyi közegek eljárásától pontos munkát, a gazd. egylet is működjék közre a fontos művelet keresztül vitelében; Végzés: Kéressenek fel az adóhivatalok, hogy közegeik kiszállásáról értesítsék a gazd. egyletet, s helységenként az értelmiséggel tegyék magokat érintkezésbe; a tagok pedig figyelmeztessenek e fontos ügyre, s lelkiismeretesen segédkezzenek a pénzügyi közegeknek.

60). Ugyancsak a megyei bizottmány átteszi véleményadás végett Pest városának az úszók, tinók és rugott borjúlevágatásának betiltása tárgyában küldött átiratát: az állattenyésztési szakosztálynak kiadatik véleményadás végett, hogy

*) E tanterv tájékozásul szolgálhat, arra nézt is: minő tantárgyak és mily terjedelemben fognak annak idejében a kolozs-monostori gazd. felsőbb tanodában előadatni? Szerk.

Melléklet az „Erdélyi Gazda“ 5-dik számához.

annak értelmében a közelebbi gyűlés a megyei bizottmányhoz terjeszthesse véleményét.

61). Az erdélyi gazd. egyesületnek, a földmívelési, ipar és kereskedelemügyi minisztériumtól a gyümölcstermelés tárgyában f. év martius 8-áról leküldött leiratára tett felszólítására, megküldetik amaz egyesületnek, a f. i. és k. minisztériumhoz intézett felterjesztés, s egyszersmind értesítettik, hogy ez egyesület területén, az újabb gyümölcsfajok minémiségéről, tartósságáról, azok csak kevés idő alatt s kis mérvben lévén terjesztve, felvilágosítással nem szolgálhat.

62). Az egyesületi szabályok szerint készítenő statisztikai mintázatoknak elkészítésével megbízott Andrassy István vál. tag munkálata, albizottmánynak adatik ki megvizsgálás s a jövő gyűlésre jelentéstétel végett.

63). Több új tag jelentetik be.

Közi: **Farnos Elek**
jegyző.

Lapszemle.

GAZDASÁGI LAPOK, 17-dik szám. Tartalma: A hazai gazdasági felsőbb tanintézetek szervezésének kérdéséhez; (Sporzon Pál-nak a keszthelyi gazd. tanintézet és földmives iskola igazgatójának ezen érdekes és tanulságos cikksorozata négy számon 17. 18. 19. 20 keresztül tart; kivonatát adni csaknem lehetetlen, a tárgy iránt érdeklődők olvassák el az egészet eredetiben). Nemzetközi viszonyaink III. (Külföldre vitt Magyarország 1863-ban 30 millió mázsa gabonát ($\frac{2}{5}$ -de buza) s ezen felül Austriába 10—15 millió mázsát; ezzel szemben behoztunk oly cikkeket miket magunk is bővön előállithattunk volna: dohányt 10 millió frt. árát, (kivitel csak $1\frac{3}{4}$ mil.), állatokat 21 mil. (kivitel $9\frac{2}{3}$ mil.); zsirt és olajat 14 mil. ft. árát hoztunk be (kivitel csak 5 mil. ft. értékű); melyek hiányzása kedvezőtlen szint vet hazai gazdaszatunkra, s mutatja: mennyit kell még terezen haladnunk!). Hohenheimi levelek IV. (Württembergi juhitenyésztés: 1000 lakásra esik 400 db. juh (nálunk 820), 1 □ mfdre 1930 db. (nálunk 2230), 5 holdra 1 db. juh. Fajt illetőleg: a juhok $\frac{3}{4}$ -de német és merino fajtól eredt korcs; a kinőtt állat élősulya meghaladja a 100 fontot, gyapja 3 fontnyi, hizékonyasága kítő; ha egy pásztor nyáját éjjelre valakinek földjére hajtja, hogy azt kosarazva megtrágyazza, minden egyes éjjelre 100 db. juh elhullatott trágyájáért 60 új krt. kap; nevezetes, hogy országszerte az oltásról s annak szükséges voltáról mit sem tudnak). A kápolnás-nyéki segélyegylet alapszabályai; (falusi takaré- és kölcsönpénztár Kenessey Kálmán által kidolgozva; nagyon ajánljuk mintául a valódi népbáratoknak). Gőzmozdony fűtése szalmával; (a békesmegyei gazd. egyesület közzé teszi, hogy ott Thaisz Gyula eperjesi birtokán egy cséplőgép gőzkazánja tüzelő helyének hamuajtájához van illesztve egy nagy téglakemence, melyet szalmával, csutkával vagy más gazdaságnál nem használható, s értéktelenebb anyagokkal tetszés szerint lehet fűteni; a láng a hamutartó nyílásán hatól be, a rendes fatüzelő ajtó elzáratván. A kemence lehet álló vagy mozgó; téglából, öntött vasból vagy pléhből. C z é l j a a f á t é s k ö s z e n e t p ó t o l n i oly vidékeken, hol ezen tüzelő anyagok igen magas áron kaphatók). A magyar gazd. egyesület ápril 15-iki ülése (jegyzőkönyvéből kiemeljük: a földmívelési ipar- és kereskedelmi

miniszter 5000 új ftot utalványozott egy pomologiai muzeum létesítésére; ezen muzeum az egyesület helyiségeiben, Pesten lesz felállítva s költségei fedezésére fog szolgálni az országos segélyen kívül a részvényes tagoktól begyűlendő összeg. — A gazd. egyesület budai vinczellér és pinczemestereket képző gyakorlati tanintézete jövőben főleg a szőlőmívelés és borászatra fog szoritkozni, a haszonkertészetet áthelyezik az István telekre; erre nézve a tanintézet igazgatója Dr. Entz új terv készítésével volt megbízva, melyet a választmány némi módosítással elfogadott. — Ezzel kapcsolatban indítványt tesz Entz egy borászati chemiai laboratorium föllállítása iránt a budai tanintézet helyiségeiben; a választmány a fölszerelésre szükséges 2—300 ftnyi költséget megszavazta). A juhvész felfedezésének elsőbsége (felett hoszszas vita folyt Dr. Galambos Márton tanár és Dr. Maresch csehországi állatorvos közt, most meg van állapítva, hogy az elsőbség Galambost illeti, mert 1) Maresch e betegséget 43 nappal később vette észre, 2) 43 nappal később jelentette be és 14 hónappal később hozta nyilvánosságra mint Galambos. Dr. Galambos a juhvést 1861 október 21-kén Ercsiben constatálta először).

18-ik szám. Tartalma; Nemzetközi viszonyaink IV. (Rosz gazdálkodás midőn 30—40 millió mázsa gabonát adunk el a külföldnek s 10—12 millió frt. ára oly gazdasági állapot hozunk bé, melyeket a kivitt gabona aljasabb részéből szépen felnevelhettünk — s a gazdasági állapot létszámának emelése által magunknak 3—4 anynyi hasznot szerezhettünk volna, mint így; a gabona kivitelén most legtöbb nyeresége nem a gazdembernek a ki termeszt, hanem a vasútnak van (évenként 40—50 mil. frt.). Örletlen gabona helyett csak lisztet s annak is csak legfinomját kellene külföldre vinnünk, a többit házi állataink szaporítása által hússá és zsírrá alakítsuk át. A marhavész eddigelő már 320 ezer frton felüli kárt okozott nekünk; annál erélyesebben kell tehát gazdasági állataink szaporításához látnunk). A zöld oltás, kiválólag a szőlőtőre alkalmazva, a „Borászati füzetek“ után. Hornsby gépgyárnok jelenti, hogy a magyar közönség kívánságára most az eddiginél könnyebb és jobbravágó aratógépeket készít. A magyar gazd. egyesület ápril 15-iki gyűlésében (egy olajgyár tulajdonosa, az egyesület felszólítására, jelenti: hogy a gáz- és petroleum terjedése óta a repceolaj gyártás érzékeny csapást szenvedett; Magyarország évenként 100—120 ezer mázsa repceolajat gyárt jelenleg, melyből 150—200 ezer mázsa pogácsa gyűl s ennek mázsáját átlagosan 1—2 frtal nagyobb részint külföldre viszik; csak Pozsony vidéke használ fel újabb időben többecsét. Az egyesület választmányra bizta, hogy a gazdák tájékozása végett állítsák össze: mely áránál kezdődik a repceogácsa előnyös takarmányozása a kukoricza, árpa és zab arányában).

19-ik szám. Tartalma: Hohenheimi levelek V. (A hohenheimi gazdálkodás, vetésforgás részletes ismertetése) Az erdők befolyása a légköri csapadékok lefolyásának mérséklésére; az „Erd. Lapok“ után; (a Nilus deltájában, hol régebben évenként 5—6 esős nap volt, mióta Mehemet-Ali egyiptomi alkirály 10 millió fát ültetett, az esős napok száma 40-re emelkedett). Gazdasági tudósítások (közt Munkácsról írják, hogy az áprilmájusi fagy a tölgy- és bikkerdők szép makktermését csaknem egészen tönkre tette).

20-dik szám. Tartalma: Örvedetes kormányi intézkedés a hazai szarvasmarha tenyésztés érdekében; (a mezőhegyesi állami gulya ismertetése, páratlan szépségű magyar fajú bikáiból az idén, június 3-án, elárvereztek 8 drbot, 1871-en kezdve eladható lesz évenként 60—90 db.). Földbérletek a m. kir. pécskai uradalomban I. (a földbérlet célja: jutalmazó kezeset nyújtani a bérbevevőnek s egyuttal illő jövedelmet biztosítani a tulajdonosnak; fokozni a termelést s eként a közgyarapodást; erősíteni és öregbitni az értelmes és vagyonos közeposztályt; felszerelni, bérházni a birtokot. Ily példánybérleteket főleg az állam köthet előnyösen, ha nagy kiterjedésű birtokait kisebb részletekben adja ki). Gazdasági tudósítások (közt Ménes és a Hegyalja tudósít, hogy a fagy a szőlőkben nagy kárt tett; a Tiszamentén pedig sok dohánypalánt elpusztult).

21-dik szám. Tartalma: Szemle a Boroszlóban május 9—15-ig kiállított juhok és borok felett; (a juhok és borok részletes leírása; a nemes birka-fajok ismertetése minket királyhágón innenieket kevésbé érdekel, a borokról szóló részt egész terjedelmében adni fogjuk). Hohenheimi levelek V. folytatás. Földbérletek a m. k. pécskai uradalomban, II. (A jó bérlet kellékei: hosszú bértartam és a bérlőnek gazdai önállósága. A jól értelmezett gazdai takarékoság a takarmány-termelés állandósítását kívánja, mert az élő takarmánynövények az aszályos időjárás bántalmainak kevésbé vannak kitéve; hasonlólag szükséges a munkakímélő s munkás kezeket pótló gépek alkalmazása; az állattenyésztés is megkívánja, hogy a bérlő hosszabb időre számíthasson vele; a 17—20 éves bértartam mindkét fél érdekeit legjobban megóvjá. Kösse ki a bérbeadó a gazdálkodási helyes arányok alkalmazását annyiban, hogy bizonyos termésnyiség felváltva mesterséges takarmánytermesztés alatt tartassék; hogy takarmány és alomfélét semmi szín alatt a gazdaságból eltávolítani nem szabad, hogy ezeket évről-évre felhasználva a trágyát halogatás nélkül befördíteni lehessen; hogy a föld erejét elczipelő, elragadozó részes művelésre (a tavaszi kapás növények kivételével), vagy bármilyen almbérletbe földet kiadni tiltatik, — a többi a tulajdonos bátran a bérlőre bízhatja. Ily feltételek a bérlőt is belterjesebb gazdálkodásra utasítják, mert egyik arany szabálya az a gazdának, a mit Pethe Ferencz félszázzal ezelőtt így fejezett ki: „Markolj csak keveset, hogy azt jól megszorítsd, Ne a földet, hanem a munkát szaporítsd).

22-ik szám. Tartalma: A selyemtenyésztés ügyében 1863 nov. 30. és decz. 1-én tartott gyűlés jegyzőkönyve I. (elnök Kenessey Kálmán, tagok: a miniszterium által egybehívott számos szakértő és ügybarát. Elnök előadja, hogy az ország selyemtermelése legvirágzóbb volt 1840—46-ban, mikor is az összes gubótermelés 4 millió fontra ment, a forradalom közbejöttével tetemes csökkenés állott be, úgyhogy 1860—66-ig, dacára a kitűzött tetemes jutalmaknak, az összes termelés alig megy 150 ezer fontra. A kormány által megvitásra kitűzött kérdések s az értekezlet feleletei következők: 1) Mi oka annak, hogy a selyemipar, azon buzdítás dacára is, melyben a kormány részesítette, hazánkban folyton hanyatlott? Felelet: a) a megváltozott földmívelési viszonyok; b) a selyemgubó aránylagos értéktelensége; c) a selyemhernyó-kór. 2) Minémű intézkedések lennének legcélszerűbbek a selyemtermelési ipar előmozdítására? Felelet: a) Filandák létesítése, melyek a

gubóbevéltást biztosítanák; b) kísérleti állomások felállítása egészséges selyemmag előállítására végett; c) eperültetmények gyarapítása köz- és vasútat bűltetése által; d) a népnek oktatása, az iskolai felügyelők és iskolamesterek közbejöttével. 3) A kormánynak a selyemtenyésztés terén eddig tett intézkedései, u. m. díjazások, selyemmag kiosztása sat. mily hatással voltak az iparra? Felelet: a selyemtenyésztési díjazások nem vezettek célra s így nem is folytatandók, az ültetvényezések díjazása azonban továbbra is folytatandó). Hohenheimi levelek V. vége; a hohenheimi váltó-gazdaság folytatólagos ismertetése Földbérletek a magy. kir. pécskai uradalomban III. (ezen kincstári uradalom terjedelme 154 ezer 1100 □ öles hold melynek $\frac{1}{9}$ -de erdő; épületi bérházás holdanként 25—30 frt; átlagos haszonbér 1 hold után 6 ft. 37 kr; a föld- és épület-adót a kincstár fizeti s ez a jövedelmi adóval együtt tesz évenként 231 ezer forintot; évi nyers bevétel az erdők és erdei tisztások hasznán kívül 1868-ra 970 ezer forintra van számítva az államköltségvetésben; a bérlők tulnyomólag búzát termelnek; részletes bérletfeltételek). A magyar gazd. egyesület választmánya rendkívüli ülést tartott 1869 ápril 29-én; (a mosonmegyei gazdasági egyesület jelenti, hogy ő már február havában aratógépversenyt hirdetett július 5—10-ik napjaira Magyar-Óvárra; a felhívást közölte a francia, angol és amerikai gyárakkal s eddigelő 14 külföldi, leginkább angol gyári gép van bejelentve. Kéri, hogy a központi egyesület az Ercsibe július 5 és 6-ra hirdetett hasonló versenyt tegye át későbbi napokra; a magyar gazd. egyesület saját versenyét július 12 és 13-kára halasztja, hogy az óvári gépek is megjelenhessenek Ercsiben; 13-án túl a versenyt halasztani nem tanácsos, mert ekkor már a gabona túlérésétől lehet tartani). A czukoradó-reform tárgyában összehívott bizottság 35 kérdése egyes szakértőkhöz, testületekhez és egyesületekhez. Hogyan lehet a luczernából az arankát kiirtani? (a somogy megyei gazd. egyesület ezt jutalomkérdésül tűzte ki; a díjnyertes pályamű a feltett kérdésre így felel: ha az aranka csekély kiterjedésű helyen csak egyes foltokban mutatkozik: végy minden félkupa vizre 1 lat vasgáliczot s ezen oszlattal napjában egyszer-kétszer öntözd meg az aranka-foltokat; pár nap múlva kivesszük, anélkül, hogy a vasoldat a luczernára károsan hatna. A vas- vagy zöldgálicznak, melyet a közönséges iróintába is szoktak használni, Kolozsivárt mázsája 7—8 új ft. Hol a föld, természeténél fogva már sok vasat tartalmaz, mit rozsdássárga vagy vörösses színe árul el, a vasgálicz helyett konyhasó oszlátót is használhatsz hasonló sikerrel. Ha az aranka az egész luczernást ellepte, a luczernást minél előbb ki kell irtani, hogy az aranka érett magva a földbe ne hullhasson. Mikor új luczernást állítasz: a luczernamagból nagy gonddal szitáld ki az arankamagot; az arankának pettyezetett, gömbölyű magva sokkal kisebb, mint a luczernáé; kellően trágyáztott földbe vess*), mert a dús hajtású növényen az élődiék nem vehetnek oly könnyen erőt; a trágyában mentől kevesebb csersavtartalmu anyag (falevél, ág, kéreg-hulladék) legyen, mert ez kedvez az aranka fejlődésének). A m. k. államjavak pécska-kerületi igazgatósága közzéteszi bérleti felhívását; az egyenkint megnevezett földek összesen 93 részletben 1—20 évnyi időre adatnak ki; a bérletek nagyobb része 1870 sept. 1-én kezdődik).

*) Igen célszerű trágya luczernára, a gipsz.

Lapszemlék folytán a 17-dik számban említett országos érdekű budai vinczellér- és pinczemesterképző tanintézet alapszabályait, újabban átírt szervezetükben, szó szerint közöljük:

A) A tanítási terv.

1. §. A tanfolyam ez intézetben 2 évig tart; minden évben szeptemberben kezdődik.

2. §. A tanítás áll:

a) gyakorlati foglalkozásokból a szőlőmívelésben, pinczekezelésben és gyümölcsfa-tenyésztésben;

b) elméleti oktatásból a természeti tudományok azon ágaiban, melyek a szőlőmívelés s gyümölcsstenyésztés minél eredményesebb üzésére fontosak; tehát a vinczellér és gyümölcsstenyésztő szükségéhez képest a növénytan- és növényélettanból anynyi, a menyinyi a növényi élet s működése helyes felfogására szükséges; az állattanból anynyi, a menyinyi a szőlő- és gyümölcsösben hasznos és káros állatok természetrajzi megismertetésére megkívántatik; az ásványtan és földészeti chemiából szintén anynyi, a menyinyi a termőföld és trágyanemek alkatrészei kellő megítélésére szükséges; a borchemiából, miután ezen tanintézet a borászatra főszólyt fektet, a tanítványok mind elméleti, mind gyakorlati úton lehető legkimerítőbb oktatást nyernek.

3. §. A tanerőket képviselik jelenleg:

a) Entz Ferencz orvostudor, ki az általános vegytan s főleg a borchemiára vonatkozó elméleti s demonstratív előadásokat tartja, s egyszersmind az intézet igazgatóságával meg van bízva.

b) Rochel Károly, ki mint elméletileg s gyakorlatilag kiképzett szőlész és borász a természettudományi előadásokat tartja, s mindenkép mint az igazgató tanársegéde működik.

c) Szébenyi Sándor, ki mint tapasztalt pinczemester, a borok pinczebeli iskoláztatását gyakoroltatja bé a tanítványokkal.

d) Egy vinczellér, ki a szőlő rendes megmunkáltatásában a tanítványoknak útmutatást szolgáltat, és

e) egy kertész, ki az ifjuságot a gyümölcsfák mívelésére s azok nemesítési módjaira oktatja.

4. §. A taneszközök a következők:

a) Egy 5 holdas, mintegy 500 fajt tenyésztő, s már régóta termő állapotban virágzó gyűjteményes szőlőiskola.

b) Egy 6 holdas fiatal, de szintén már termő mintaszőlő, melynek területén 60 borfaj külön míveltetik.

c) Egy kísérleti pincze, melyben 3—400 akó bor, s közte nevezetesen több fajborok már 3—4 év óta iskoláztatásban részesülnek.

d) Egy 6 holdas szőlőgyökereztető.

e) Egy 5 holdas anya- és faiskola.

f) Egy felszerelt és a borchemia gyakorlati tudományos útmutatásaira alkalmas chemiai laboratorium.

5. §. A tanítványok kötelesek minden a szőlőben, pinczeben és gyümölcsösben előforduló munkát végezni. Munkára és nyugalomra harang ad jelt.

6. §. Az elméleti előadások kezdetüket veszik a szigorubb téli idő korábbi vagy későbbi béálltával, de mindenestre deczember elején, s eltart a tavaszi munkák későbbi vagy korábbi béálltáig. Ez időszak alatt tartatik heten-

ként 12 tanóra, melyekben az előadásokat az igazgató tanár tartja felváltva tanársegédével. Az év többi szakában naponként a laboratoriumban egy-egy óra chemiai kísérletekre van szánva, melyekben ismét felváltva vagy a tanár, vagy segéde nyújtja a szükséges elméleti s gyakorlati magyarázatokat s útmutatásokat. A pinczekezelés teendőit bizonyos időhöz szabni nem lehetvén, akkor és addig köteles az ifjuság azokat végrehajtani, mikor és a meddig a szükség megkívánja.

7. §. Miután a téli hónapok leginkább elméleti kiképzésre szentelvék, köteleességében áll a tanítványnak az előadásokra szánt órákon pontosan megjelenni, naponként pedig télen át is leginkább 5—6 óráig, egyenesen az intézet javára, kívül a kertben, ha az idő engedi, vagy ellenkező esetben bent a dolgozó teremben — oltás, gyékény, méhkas vagy más effélék készítésével foglalkozni.

8. §. Vasárnap s ünnepnapok nyugalomra szánvák, de kötelesek a tanítványok az isteni szolgálat gyakorlására s az el nem kerülhető foglalkozások teljesítésére, forduljanak azok akár a pinczeben elő, p. o. szüret idejében, akár a kertben.

9. §. A tanfolyam végével a tanítvány nyilvános próbatételnek vettetik alá, s a vizsgát a nmélt. földmívelési miniszterium s az orsz. magy. Gazd. Egyesület kiküldött bizottmánya előtt tartozik letenni. Ezen próbatételről aztán az Egyesület részéről bizonyítványt kap, melyben mind erkölcsének, mind hasznavehetőségének fokozata kitétetik.

B) A tanítványok felvétele s az intézet házi szabályai.

10. §. A 2 éves tanfolyamot végzett tanulók helyére 10 ifju léphet az intézetbe, kik 16 évesnél fiatalabbak nem lehetnek. Ezek közt előlegesen vétetik fel évenként ingyen az orsz. magy. Gazd. Egyesület szabad választása szerint 3 szegény árva ifju, kiknek az írás-, olvasás- és számolásban jártasoknak kell lenni, s kik eddigi szelid s becsületes magaviseletük által ezen jótéteményre magukat érdemesekké tették. A többi tanítványok felvétele az alább elősorolt feltételekhez van kötve.

11. §. Szükséges a felvételre általánvéve az írás, olvasás és számolás tudása, s az erkölcsi jó magaviseletről az illető lelkész bizonyítványa. A vallás a felvételnél nem jó tekintetbe.

12. §. Tanítás, élelmezés, fűtés, világítás és mosatás fejében minden fizetéses tanítvány fizet: első évben 105, másodikban 80 forintot osztr. értékben, még pedig évenként felét szeptember 1-ső napján, a második felét márczius 1-ső napján az egyesületi pénztárba a köztelken, vagy az igazgató urnak.

13. §. Táplálékul kap a növendék naponként reggel és oszonnára jó házi kenyeret, délben 2 tál ételt, t. i. levest és ötször minden héten főzeléket hússal, kétszer téstát, este egy tál ételt, vásár- és ünnepnapokon egy étellel többet. Mosatásra elfogadtatik minden tanítvány részéről hetenkint minden fehér ruhaneműből egy-egy pár.

14. §. Minden tanítvány köteles magával hozni: 1 szalmazsákot, 1 vánkost, 1 pokróczot vagy egyéb takarót, 4 lepedőt, 4 törölközőkendőt, 6 pár fehér ruhát, 1 zárható ládát. A fehér ruhaneműek bélyegezve legyenek, s a 2 tanév folyama alatt teljes számban megtartassanak. A felső

ruházatra nézve: egyszerű ruházatról gondoskodik maga; rongyosan járni egyáltalában nem engedtetik meg.

15. §. Írószerekről, nemkülönbén a szükséges tankönyvekről, valamint egyéb szerszámairól a tanítvány saját költségén köteles gondoskodni s azokra felügyelni, melyek azonban mind sajátjai maradnak.

16. §. Megbetegedés esetében a tanítvány ingyen részesül betegápolásban és orvosi segélyben, a gyógyszeres költségeket azonban maga viseli; ugyancsak ragályos betegségben is saját költségén ápoltatik az intézet kivül.

17. §. Minden szándékosan vagy pajkosságból elkövetett kártételt, akár a kertben, akár a butorzat körül, a maga költségén tartozik a tanítvány helyrehozni.

18. §. A tanítvány köteles télen 9, nyáron 10 óraker este szállásán lenni; s miután szállása tanárai tózsomszédságába esik, azok folytonos felügyelete alatt. A házi rend megtartására szigorú figyelem fordítatik, s bizonyítványában is különösen feljegyeztetik a tanítvány ebbeli magaviselete.

19. §. Nagyobb erkölcsi vétségek, u. m. részegség, társakkal össze nem férhetés, hűtlenség stb. rögtön kizárják a tanítványt az intézethől, mihelyt észrevétnek.

20. §. Minden tanítvánnyal közvetlenül az intézet igazgatója rendelkezik, ki a tanulók magaviseletéről és szorgalmáról a magy. Gazd. Egyesület igazg. választmányának időnként jelentést tesz.

21. §. Az ingyen felvétetni óhajtok intézzék bizonyítványaikkal ellátott kérelemleveleiket az orsz. magy. Gazd. Egyesület elnökségéhez (Köztelek, Üllői út 12 sz.); a saját költségeiken belépni szándékozók forduljanak bővebb s előleges értesítés végett az intézet igazgatójához.

Tanítvány felvétele iránt bővebb tudósítást ad előleges megkeresésre az intézet felügyelője Budán, az intézetben, vagy az egyesület titoknoká Morócz István, Pesten, a köztelken *).

Kolozsvár, Karaesai-ház, június 6. 1869.

Page t János urhoz.

Uram!

Az „Erdélyi Gazda“ folyó évi 4-ik számában, közlemény jelent meg „egy jelenet a székely vasúti munkások közt“ cím alatt a felelős szerkesztőtől, mely, mivel a tényállást teljes valóságában nem is adhatta elő, kiegészítő észrevételeim nélkül, azon körülménynél fogva, hogy oly lapban jelent meg, mely Ön s más jeles férfiak tekintélye által emelve van; ugy a vezényelem alatti vasúti osztály, mint meghatalmazóim „Waring s Eckersley“ hitelét gyengíthetné.

A közlemény viszhangja kivonatban a „Kolozsvári Közlöny“-ben is megjelent, s valószínű, hogy tovább is körutat fog tenni. —

*) Ezen tervezetet az igazgató választmány a 10-ik és 12-ik §. kivételével egész terjedelmében elfogadta. A 10-ik §. oda módosítottán, miszerint jövőre nem 20, hanem 24 ifjura lesz kiterjesztve az intézet, s a 12-ik §. viszont miután az eddigi tartásért fizetett összeg sokakat viszsztatartóztathatott az intézettől, de megtekintve azt is, miszerint a nm. kir. földmívelési miniszterium az intézetet már ez évben 2000 frittal segélyzi, jövőre az intézetbe 4 ifju ingyen, 6 évenkénti 50 frt. fizetéssel, 10 az eddigi fizetési feltételek s 4 az ellátásért járó díjnak teljes lefizetése mellett fog felvétetni.

A Közlöny-szerkesztősége készséggel rectificálta kivonatos közlését; reményem, az ön elnökletével dicsekvő felügyelő bizottság előtt is kívánatos ezen eset közvetlen rám vonatkozó részének hű előadása.

Tisztelettel kérem azért Önt: eszközölje, hogy az esetet híven előadó ezen levelem az „Erdélyi Gazda“ legközelebbi számba felvéttessék.

T é n y á l l á s.

Miután Ön tanácsa és segélyével nyomott hirdetményben ígértem volt, hogy a vasúti munkához vállalkozandók 80 krtól 1 frtig o. é. fognak napidíjt kapni, s a szükséges összegek úti költségre, azok számára, kiknek arra szükségök lenne, több hivatalokhoz elküldettek, folyó évi ápril 25-én Nagy János nevű felügyelőt a székelyföldre küldöttem munkások gyűjtésére.

Ön szíves volt Bánfi Albert báró és Mikes Miklós gróf urat ez ügy érdekében megnyerni; s én mindent elkövettem, hogy az említett uraktól s másoktól is — kiknek ezennel legmelegebb köszönetemet nyilvánítom — a székelyekről s az irányukban követendő bánásmód felől alaposan értesülhessek.

Nagy Jánost elindulásakor határozottan útasítottam, hogy naponként, legfőlebb minden másodnap tudósítson, megírva mindig azt is, választomat hová küldjem s hogy tudhassam a legkevesebb díjt, melyért a munkások ajánlkoznak, és hogy őt értesíthessem menyennyit ígérhet.

Hogy a hivatalos közegek előtt általam küldetését igazolja, felhatalmazást adtam neki munkások gyűjtésére 1 frt és 1 frt. 20 krig terjedhető napdíj kijelölésével, s azon mellékutasítással, hogy mint fönnebb említém, a valódi menyenyiséget én határozom meg a tőle kapandó tudósításhoz képest és hogy az említett minimum és maximumtól semmi esetben sem fogok eltérni.

Május 2-án azt írta Nagy János, hogy Székelyföldön a munkások 80—90 krt. kapnak naponként s hogy 1 frt. 20 krért akármenynyi ajánlkozik, de adressét nem írta meg, hogy újabb útasítást adhassak.

Május 4-én azonban távirva azon kérdést kaptam a segesvári magistrátustól: „adjon-e Nagy Jánosnak 400 frtot?“ Igenlőleg válaszoltam s egyszersmind ezen úton távítottam Nagy J.-nak, hogy engem okvetlen minden napról értesítsen. Május 8-káig semmi értesítést tőle nem vevén, ismét sürgönyöztem neki, hogy napjára 1 frtnál többet semmi esetre se ígérjen s hogy nekem naponként okvetlen írjon.

Május 20-ig semmi feleletet nem kaptam, s már aggódtam, hogy baja történt, mely napon levelét azon értesítéssel vettem, hogy 300 székelye van készen indulásra; de a díjról hallgatott, miből következtetnem kellett, hogy legutolsó parancsomnak engedelmeskedve, a vállalkozókat 1 frittal o. é. fogadta meg.

Május 23-kán Sz. Udvarhelyről sürgönyt kaptam tőle. Értesít, hogy a munkások elindultak, de a díjról akkor sem szólott. Ezután tőle, róla semmit sem hallottam május 29-ig. Ez nap — szombaton — nálam 150 székelylyel jelentkezvén, tudtomra adja, hogy az emberek kívánják: rögtön adjak nekik fejenként 8 frt. előleget, e nélkül nem állnak munkába.

Tudván, hogy ő már tetemes összeget adott ki előlegül, azt kívántam, tegyen előbb tiszta kimutatást arról, hogy az emberek közül ki menyennyit kapott. Ez kissé huzamos időt von

igénybe, mire úgy találtam, hogy átlag egy ember többet kapott már $5\frac{1}{2}$ frtnál o. é. s hogy napjára 1 frt. 20 kr. lön nekik megigérve.

Ez nem első eset, hogy nagy csoport emberrel volt dolgozó vasúti munkáknál, s némi tapasztalatot éppen ezen országban is szereztem magamnak, mert gyakran ezeken is vannak munkában a felügyeletem alatti vonalon; de oly esetek adták elő magokat, hogy mikor előleget adék a megszűről jött munkásoknak, ezek vagy eltűntek a pénzzel, vagy az egészet megitták. Ezért tagadtam meg a további előleget, míg tényleg munkához nem fognak. Erre — mint Nagy mondá nekem — nem akartak rá állani, s erre meggyőződtem, hogy ő épp úgy nem tud bánni az emberekkel, mint útasításaimat teljesíteni.

Feladatomban tehát az lön: 1-ör Nagy Jánostól a székelyek hozzájárultával megmenekedni. 2-ör rábírnai az embereket, hogy újabb előleg nélkül is megelégedetten, s egyszersmind afelől meggyőződéssel álljanak munkába, hogy nem ők a gazdák, hanem én. Ennek kivételére — mint mindenhez — egy kis fogás kellett; de szerencsére sikerült szándokom, mert az emberek nagy része még azon estve, másik része rákövetkező reggel a munka helyére indult, hol utóbbi látogatásomkor mind meg voltak elégedve s jól dolgoztak.

Hozzá kell adnom, hogy ámbár minden előlegadást megtagadtam, mégis egy másik felügyelőre biztam őket, olyanra, ki maga is székely s kinek kötelemvé tettem élelemmel látni el a székelyeket.

Az eddigiekből láthatólag, Kolozsvárt való kikerülhetlen mulatásuk idején kívül órai munkát sem vesztettek el a székelyek, mert május 30-ika vasárnap levén, ha nálam történt megjelenésük után rögtön elindultak volna is, akkor sem kezdtettek volna elébb a munkához, mint a hogy tényleg kezdtettek, t. i. hétfőn 31-kén.

Azt is megemlítem, hogy eszembe sem jutott 1 frt. 20 kr. napdíjnál kevesebbet adni, mihelyt megtudám, hogy ügynököm ez árt már megigérte. Ezen díjjal kezdtettek a székelyek dolgozni, s ennyit kapnak ma is mindazok, kiknek kubikszámra való munkát nem adhattam, a melyet sokkal inkább szeretnek, mivel ez nekik naponként 1 frt. 30 — 1 frt 40 krt hoz bé.

Mialatt tolmáccsommal ez ügyben teljesen elfoglalva voltam, előttem ismeretlen úri ember — mint napok mulva tudomásomra jutott — éppen az „Erdélyi Gazda“ szerkesztője lépett bé lakásom udvarára s kezdett hol velem, hol az emberekkel értekezni.

Képzelnai lehet, sem időm, sem kedvem akkori helyzetemben nem vala a tényállás hosszasan fejtegetésébe hocsátkozni. Jelen alkalommal azonban örvendek tudomására hozhatni: hogy megértse az illető ur: hogy miért voltam kénytelen a magyarázgatás félbeszakítása s kikerülése végett oly hangon szólni, mely a — bár nem kétlem — jóhiszeműleg megkísérlett beavatkozás iránt, részemről kevés méltánylatot tüntetett fel.

Bocsásson meg Ön, hogy ennyire beléereszkedtem a körülmények fejtegetésébe, a melyeket ha méltó lesz vala, hírlapi figyelemre egyszerűen így lehetett volna összeállítani:

„Mintegy 150 székely érkezett a vasúti hivatalhoz Kolozsvárra, szombaton, május 29-én reggel. Útazási költségül egyenként körülbelől $5\frac{1}{2}$ frtot kaptak, s hétfőn reggel munkához kezdtek 1 fr. 20 kr. o. é. napdíjjal“.

Mi a másik ügyet illeti, szintén örvendek, hogy derék segédemet Gooding urat, kinek kitartóan derült kedélyhangulatát magam is szeretném birni, emberölési szándék gyanuja alól felmenthetem.

Az eset ez: egy alvállalkozó pénzt kapván munkájáért: elszőkött a nélkül hogy munkásait kifizette volna.

Ilyen esetekben, mivel a vállalkozó hitelünkre foglalkozott, mi mindig kifizetjük az ő dolgosait s hordozzuk a veszteséget. Ugyde ez nem kevés időbe kerülő munka, mert habár tudjuk is, az általa végbevitt munka egész menynységét, mégis több napi utánjárásba kerül az itt előforduló különféle követelések kifizetése, melyek éppen nem apadnak azzal, hogy az alvállalkozó rendesen magával viszi jegyzőkönyvét is, mely nem ritkán egyedüli vagyona.

Következőleg Gooding ur, ki éppen az nap munkások fizetésével foglalkozott s kintél — az emberek által is tudvalevőleg sok pénz volt — jelen esetben azokat, kik a megszőkött egyén számadása alá dolgoztak volt, arra útasítá, menjenek a vasúti irodába panaszkodni, hol az ügyet megvizsgálják s igazat fognak tenni.

Ugy tetszett, ez ígérettel meg is elégedtek, de utóbb valaki, nem kétlem jóhiszeműleg megkísérlett beavatkozás folytán, más irányban beszélt hozzájuk, mire ők azon ötletre jutottak, legbiztosabb út lesz enmaguknak venni eleget s kifizettetni magukat erőszakkal. Megkísérlek tehát a Gooding ur szekerét megállítani s őt kövel dobálni.

Gooding ur tanácsosnak gondolta, megmutatni, hogy fegyver birtokában van, s erre a legjobb módot választá, midőn revolve-re egyik csőjét a légebe sűté, mire neki szabad menetelt engedtek.

E két esetről tudósítás meggyőzi Önt, hogy útunk nincs rózsákkal hintve. Mindamellet, az országgali ismeretlenségünk daczára, teljes okunk van hinni, hogy a n. várad-kolozsvári vonalat igen rövid idő alatt béfejezzük.

Teljes elégtűtség foglalkozóink részéről utópia, de megvagyok győződve, hogy a szorgalmasok s érdemesek közt kevés panaszt lehet hallani.

Melyek után maradok Önnek

kész szolgálja *)

Egyveleg.

* Országos vásár. A kolozsvári f. é. jun. 11—13-kán tartott baromvásár közepes-, sőt inkább gyengének mondható, nem ugyan a kínálatot illetőleg, (menynyiben marha szép számmal volt), mint a keresletre vonatkozva. Mindössze elkelt 295 drb. szarvasmarha; melyből: ökör 48; tehén 80; tulok 19; a többi számot üszök, borjak és néhány darab bival egészíti ki. Ökörnek párja: 250—320 frt; fejős tehén 50—110 frt; egy pár tulok: 180—220 frt. Ló kevesebb számmal s nem is nagyon keresett.

*) E válasz aláírás nélkül adatott bé ugyan hozzánk, de írója Kilgour ur; kinek is utólagos kívánására megjegyeztetni kérjük, hogy a szövegben mindenütt, hol a kijött székelyek határozott számmal fordulnak elő „bizonyos számu“ teendő, mert a számban nem egészen bizonyos. Szerk.

— Lapunk szűkköre korlátokat von a többszörös feleletések elébe. Az ok nélküli szöszaporitást kerülni ohajtva, — multkori felhívásom állításainak fenntartása mellett, — egyelőre feleletnek kérem tekintetni a „Kolozsvári Közlöny“ mai, lapunkkal egyszerre megjelenő számában közölt „Nyílt levelet“, mely oda 1 héttel ezelőtt beadva más cikkre iratott ugyan, de a jelen nyilatkozatnak minden sarkpontját érinti. Szabó S.

*Természeti ritkaság. Május 29-én napfeljöttkor, reggeli 4 $\frac{1}{2}$ órától 6-ig, itt Kolozsvárott, a nap mellett jobb és bal felől néhány ölnyi távolban, két melléknapp látszott.

*Csontszénpor (spodium) gyárat szándékszik felállítani Gestetner Lipót a régi czukorgyár épületében; evégre mindennemű csontot bevesz és fizeti mázsánsként 1 frtjával, fontját 1 krral o. é. Legkisebb beadható mennyiség öt font.

*Az országos erdészeti egyesület igazgató választmánya nevében, Bedő Albert egyleti titkár felkéri az erdőbirtokosokat és ügybarátokat, hogy azon helyi vagy általános érdekű erdőgazdasági ügyeket, melyeknek az ideai közgyűlés által való tárgyalását kívánják, július 4-kéig jelentsék be.

*A marosvölgyből örvendetes tudósítást veszünk az erdélyi vaspályának a socialis és kereskedelmi viszonyokra gyakorlott üdvös befolyásáról. Oly helységek, melyek eddig szellemi és anyagi tespedésbe valának merülve, most minden irányú fejlődés élénk képét tüntetik elő. Földmivelők, kiknek eddig legkedveltebb foglalkozása a semmittevés volt, százanként szállanak a vasútra, melytől még nem rég, mint az ördög művétől rettegtek, s magos napszámért munkára tesznek szert messze vidékeken.

(M. P.)

Időjárás.

A forró hőséget, mely május hó 3 utolsó derült napjaiban már évek óta nem tapasztalt magas fokra emelkedett, mérséklé a június 1-én beállott csendes eső, mely ugyanis déltájt égi háborúval, villámlás- s dörgéssel érkezett. A villám egy negyed 3 órakor a reformatum collegium áttellenében lévő bástyára lecsapott, hol azonban kárt nem okozott. 2-án reggel borult idő, délután 4 órakor újra megeredtek az ég csatornái s több óra hosszáig áztatták a kiszáradt földet. Az esővíz 14.6 pár. von. magasságot tett. 3-án szinte keveset esett, mire a lég hő mérsé-

ke + 11.2 R. fokra hült. 4-én hűvös borult idő, szintugy 5- és 6-án fellegekkel vala boritva a láthatár, de a léghőmérsék délnyugoti szél folytán 4 fokkal növekedett. 7-én reggel borongó idő, délben 12 órakor déli széllel rövid ideig tartó sűrű eső járt, estve kiderült, mely idő 8-án délig tartott, mikor a szél keletire változván, ismét borulni kezdett. A levegő hőmérséke délután + 18.8 R. fokot mutatott. 9-én reggel borult, déltájt erős éjszakai szél támadt, mely az esős felhőket délkeleti irányban tovább hajtotta. 10-én borongó meleg idő, délután fél 4 órakor csendes eső állott be, melynek magassága 6.36 pár. von. tett. 11-én többször permetezett az eső, az egész láthatár borult vala. Junius 12-én félig borult, 13-án derült, 14-én reggel szép derült idő.

A légszűlőmérő állása június 1—8-ig naponként szabályosan emelkedett (321.60—326.80 pár. von.). 8-án délben a dny-ti szél keletire változván 2 vonallal csökkent. 10-én délután eső előtt még mélyebben állott, (321.56 pár. von.) most újra lassan emelkedik. Az uralgó szélirány e hó első felében a d. volt, mely 4. é-ra és 5. dk-tire változott.

Jégkárak. Több irányban történt jégverésről kapunk leverő tudósításokat. Idáig — az apróbb átfutó jégesőket nem is említve — nagyobb szerű károkat következő helységekben tett a jég: Bor. Bocsárdon a gyönyörű termést teljesen semmivé tette; M.-Vásárhelyt, Szerdahelyen, Gerebenesen, Bándon, Paniton mind igen nagyok a károk; Szász Régenben a városban keményen dühöngött, de a határt kevésbé sujtotta. Az Udvarhelyszékiek csekélyebbek voltak valamint a Küküllő mentiek is. Kis-Nyulason, Faragón a termést $\frac{2}{3}$ -ad részben verte el. Nem ajánlhatjuk ennélfogva eléggé gazdáinknak a jégbiztosítást. Más elemi csapások ellen keveset tehetünk, míg a jégkár ellen kevés áldozattal biztosítván terményeinket, kikerüljük, hogy aratási reményeink füstbe menjenek.

P i a c z i á r j e g y z é k.

Árú cikkek.	Kolozsvár				N. Szeben				Brassó				Segesvár			
	legjobb		gyengébb		legjobb		gyengébb		legjobb		gyengébb		legjobb		gyengébb	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
Egy pozsoni mérő																
Tiszta buza	4	20	3	60	4	40	4	13	4	68	4	10	—	—	—	—
Kétszeres	3	10	2	40	3	47	3	20	3	4	—	4	—	—	—	—
Rozs	2	10	1	80	2	13	2	7	2	—	1	92	—	—	—	—
Árpa	1	60	1	40	—	—	—	—	1	80	1	72	—	—	—	—
Zab	1	40	1	20	1	73	1	60	1	34	1	28	—	—	—	—
Törökbuza	1	60	1	50	1	60	—	—	1	49	—	—	—	—	—	—
Pityóka	—	75	—	—	1	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Borsó	3	20	—	—	—	—	—	—	2	68	—	—	—	—	—	—
Lenese	3	20	—	—	—	—	—	—	2	68	—	—	—	—	—	—
Paszuly	3	—	—	—	5	—	—	—	1	86	—	—	—	—	—	—
Egy font marha hús	—	20	—	—	—	21	18	18	—	19	—	—	—	—	—	—

Nyílt posta.

22.) A küküllőmegyei gazd. egyesület jegyzőjének. Szives üdvözlötünket! a kiállításról való jelentést várjuk. 23.) Jankó V. urnak helyt. A gépgyár ismertetését az adatok kiegészítése után adjuk; a selyemtenyésztési cikket kaptuk, bírálat alatt áll. 24.) M. K.-nak Szilváson. Abból a küldött palackból 7 szakértő ivott; mint új bor, meglepőleg tiszta, szeszes, aromás, de testessége nincs, illata kevés; borászati tekintetben, mint új és vegyes, tüzetesen nem bírálható; természetesen érdemes. 25.) Vásári tudósítónknak. Kimerítőbb tudósításokat kértünk, a heti vásárokról is.

TARTALOM: Választmányi gyűlés június 7. — Állami béretek a pécskai uradalomban. — Egy jó tanács; (ákácfaültetés). — A zöld oltás. — Társalgó: Észrevételek a gyümölcsfa-dugványozásra. — Pomologiai muzeum. — A keszthelyi gazd. intézet tanterve. — A küküllőmegyei gazd. egyesület jun. 6. vál. gyűlése. — Lapszemle; (Gazd. I. 17—22). — A budai vinczellér- és pinceszemester képző tanintézet alapszabályai. — Válasz a székely vasuti munkások ügyében. — Egyveleg. — Időjárás. — Piaci árak. Nyílt posta.

Felelős szerkesztő: SZABÓ SÁMUEL.